KRONIKK &DEBATT

KRONIKK:
E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert mellomrom. Legg ved portrettfoto.

DEBATT:
E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan bli korta ned. Legg ved portrettfoto.

Tollef Mjaugedal
tollefm@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør

Velaug H. Sælid
Velaughs@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette.
For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT

Fellesskapsfølelsen har begynt å avta, men på lengre sikt øker den sosiale tilliten i Norge.

Verdiendring etter 22. juli?

Pål Ketil Botvar
KRONIKK

TIDSSKILLE: En klokke i Justis- og politidepartementets lokaler i Høyblokka i Regjeringskvartalet stoppet på det tidspunktet bomben eksploderte 22. juli, kl. 15.26.
FOTO: SVEIN-WIIGER OLSEN, SCANPIX

I dagene etter 22. juli var store deler av Norges befolkning ute i gatene med roser og fakler. Utenfor kirkene ble det lagt ned blomster, lys og hilsener. Slik viste man sin støtte til ofre og pårørende etter terrorangrepet.

I slutten av august la forskere ved Rokkan-senteret frem en undersøkelse som viste at nordmenn hadde fått større tillit til sine medborgere og til samfunnsinstitusjonene etter 22. juli. Forskerne mente at sivilsamfunnet var styrket. Spørsmålet er likevel om erfaringene som ble gjort etter 22. juli kommer til å sette et varig preg på nordmenns holdninger og verdier.

Holdninger er et begrep som brukes om standpunkter vi har til dagsaktuelle spørsmål. Disse kan endre seg som følge av politiske beslutninger, særskilte hendelser eller oppslag i media. *Verdier* er mer grunnleggende og har å gjøre med vårt syn på mennesket, på samfunnet og på hva som utgjør det gode liv. Det er sjelden enkelthendelser skaper varig verdiendring. Verdier endres vanligvis i tråd med strukturelle endringer i samfunnet. Erfaringer fra USA etter 11. september tilsier at graden av engasjement, empati og samhold vil avta når samfunnet vender tilbake til en normaltilstand.

Det finnes foreløpig få data som beskriver verdiendringer etter 22. juli. Derimot vet vi en del om hva som har skjedd med nordmenns verdier de siste par tiårene. Det er grunn til å tro at tendenser som gjorde seg gjeldende forut for 22. juli også vil være aktuelle i fremtiden.

Med noen års mellomrom gjennomføres såkalte verdiundersøkelser i Norge. Her blir holdninger og verdier målt ved hjelp av en rekke spørsmål og påstander. En sammenlikning av verdiundersøkelsene fra 1990 og 2008 tyder på at det i perioden har skjedd en styrking av folks tillit til en rekke samfunnsinstitusjoner, som for eksempel Stortinget, rettsvesenet og offentlige etater.

Studier av «sosial kapital» betrakter tilliten mellom samfunnsborgerne som en forutsetning for samfunnsbygging og for velfungerende institusjoner. Verdiundersøkelsen viser at nordmenn de siste 20 årene har utviklet større grad av sosial tillit. Det er færre nå enn før som gir uttrykk for at «man kan ikke være forsiktig nok i omgang med andre mennesker». Økningen i sosial tillit har skjedd parallelt med at Norge har beveget seg i retning av et flerkulturelt samfunn. Data fra verdiundersøkelsene tyder også på at minoriteter aksepteres i større grad enn før, ikke minst gjelder det religiøse minoriteter. Både når det spørres om syn på «innvandrere», «muslimer» og «folk av annen rase», tyder tallene på økt toleranse.

I likhet med andre land har vi i Norge de siste årene diskutert religiøse symbolers plass i det offentlige rom. Slike debatter kan i seg selv bidra til at vi blir mer bevisste i spørsmål som har å gjøre med ytringsfrihet og religionsfrihet. Til tross for at Norge på mange måter er et sekularisert samfunn, ser det ut til at den pågående diskusjonen om religionen plass i samfunnet har bidratt til å skape økt toleranse overfor religiøse minoriteter og større aksept for religiøse uttrykk i offentligheten.

Etter 22. juli fikk Den norske kirke anerkjennelse for å ha lagt forholdene til rette for den nasjonale sorgprosessen. For tiden undersøker forskningssenteret Kifo trossamfunnenes rolle i etterkant av terrorhandlingene. Vil erfaringene etter 22. juli føre til endringer i nordmenns forhold til tro og religion?

Oppslutningen om de kirkelige overgangsritualene er en nøkkel til å forstå nordmenns syn på religion og kirke. For mange blir religion aktualisert i forbindelse med viktige begivenheter – enten de er av positiv eller negativ art. I hverdagslivet spiller religion som oftest en mer tilbaketrukket rolle. Dermed blir det viktig ikke bare å måle nordmenns forhold til kirke og religion ut fra hvordan dette kommer til syne i hverdagen, men også ved sentrale begivenheter i livet.

«Nordmenn har de siste 20 årene utviklet større grad av sosial tillit»

I august la Kifo frem en tilstandsrapport for Den norske kirke. I rapporten er begravelser og andre overgangsritualer et hovedtema. Omkring tre av fire nordmenn er i kirken hvert år i forbindelse med slike ritualer. Nye tall viser at et stort flertall av dem som deltar i denne typen ritualer er fornøyd med måten de blir gjennomført på. Begravelser er det ritualet som deltakerne uttrykker størst tilfredshet i forhold til. I offentlige brukerundersøkelser er tjenestene som tilbys av kirken og av fastlegen de som oppnår høyest skåre. I begge tilfeller dreier det seg om tjenester som bidrar til livskvalitet og trygghet. Hele 80 prosent av kirkens medlemmer, og over 70 prosent av den samlede befolkningen, gir uttrykk for at det er viktig med en religiøs seremoni i forbindelse med gravferd. Det er flere grunner til at den kirkelige begravelsen vurderes positivt. Fleksibilitet og individuell tilpasning er ett element, den terapeutiske siden ved ritualene, ett annet.

Det er stor stabilitet i nordmenns forhold til majoritetskirken. Tilliten til Den norske kirke er uendret mellom 1990 og 2008, til tross for en pågående og kritisk debatt om spørsmål knyttet til kirke og religion. Andelen som kaller seg religiøs, og andelen som opplever at de får trøst og styrke fra religionen, er den samme som den var i 1990.

Fellesskapsfølelsen etter 22. juli har begynt å avta. De nylig gjennomførte offentlige valgene skilte seg ikke så mye fra tidligere valg, selv om oppslutning om velprøvde politiske alternativer og kumulering av innvandrerkandidater, var tydelige trekk. Likevel representerte ikke lokalvalget den tilslutningen til det norske demokratiet som mange hadde sett for seg etter 22. juli.

Ser vi på utviklingen fra 1990 til i dag, har det skjedd en gradvis verdiendring i den norske befolkning. Toleransen og respekten overfor minoriteter har økt, samtidig som vi har fått større tillit til våre medborgere og til sentrale samfunnsinstitusjoner. Denne utviklingen var i gang forut for 22. juli 2011. Det er grunn til å tro at den samme tendensen vil fortsette i årene som kommer. Men det kan bli vanskelig å etterspore konkrete effekter av det som skjedde i etterkant av 22. juli i fremtidige verdiundersøkelser.

Pål Ketil Botvar,
forsker, Kifo – Kirkeforskning
pal.ketil.botvar@kifo.no